

An abridged description of a doctoral dissertation (an abstract)

Title: *Self-expression in a musical work as shown in selected 20th century instrumental music pieces.*

The title of the dissertation is the musical self-expression, that is the presence of the author in the work of art, specifically in the context of the 20th century instrumental music. The notion of self-expression, applied herein within the meaning first used by Mieczysław Tomaszewski and Krzysztof Guczalski, should be understood as revealing oneself in a musical piece, through those components thereof which are perceived through senses, certain features, or psychic content pertaining to the author, whilst the manner of presenting expression in a work of art is termed as expressiveness.

This is one of the most interesting topics in aesthetics, taken up on numerous occasions from various perspectives and arousing fundamental controversies. Amongst many approaches to the topic, only few undertake self-expression within the context of analysis and interpretation of a musical work. Therefore, it is worthwhile to review the issue yet again, while adopting a dual research perspective: 1) the aesthetic one, using texts from within the range of philosophy as well as history and theory of art, and 2) analytical and interpretative, including self-expressive threads in the traditional analysis and interpretation of a musical piece. An attempt to carry out such review, this paper has been divided into four main parts.

The aim of this dissertation is, on one hand, to present the key standpoints with regard to the notion of self-expression, formed chiefly by the 20th century authors with reference to the 20th century music, and on the other hand, review of possibilities of investigating the presence of expression of the author in a musical piece on the basis of analysis and interpretation of a musical work as well as through employing an appropriate research method. The emphasis is therefore placed more on the issues related to aesthetics than on a traditional analysis of a musical work – hence, the selected examples of music pieces of work are sampling the issues related to self-expression.

The first part – *Subjectivity and self-expression* – whilst beginning from the analysis of ideas and the origin of expression in music, discusses the notion of subjectivity; starting from the works of Wilhelm Dilthey, there have been discussed the most important – deemed by the author hereof – aesthetic theories (chiefly the 20th century ones), which feature the category of self-expression or the notion of subjectivity of the work of art., including those by: Ernst Theodor Amadeus Hoffmann, Eduard Hanslick, José Ortega y Gasset, Susanne K. Langer, Leonarda B. Meyer, Deryck Cooke, Roland Barthes, Theodor Wiesengrund Adorn, Harold Bloom, Paul Ricoeur, and Roger Scruton.

Part 2 – *Subjectivity of the musical work and its interpretation* – presents possibilities of analysis of expressive notions in the 20th century music, to begin with the aesthetic differentiation of the basic and creative personalities of the author and the notion of intrinsic features and external categories coined by Mieczysław Tomaszewski. Put forth at the end of

the part is the hypothesis on the expressive character of a musical work, id est expression manifesting itself in the material layer of such work.

The duality of the self-expression phenomenon, as seen in the aesthetic concepts presented in the former part, is now emphasised. Review of the aesthetic assumptions and theoretical pursuits of the class of self-expressive features of a musical work is contained in part 3 – *Interpretations* – which has an analytical and interpretative character. The review has been based on the Tomaszewski's integral interpretation method and carried out from the point of view of the notions first described in the former chapters on self-expression.

The research has been based on five music works: *the Sechs Stücke op. 6* by Anton Webern, *the V String Quartet* by Béla Bartók, *the Cello Concerto* by Witold Lutosławski, *the Makrokosmos I* by George Crumb, and *the Spiegel im Spiegel* by Arvo Pärt. The detailed research tools have been selected appropriately to the given work, whilst paying attention to the key issues, inter alia, the structural analysis of the work and the analysis of music narrative from the perspective of the expression's characteristics. Some extension of the traditional analysis has been included in the graphic depiction of selected works and presented in the annex hereto.

The conclusions drawn in the dissertation and presented in part 4 – *Conclusions and a summary* – allow to make a claim that self-expression, both in aesthetics and in the selected 20th century works, is integral with the musical work itself. Or to put it in different words – it is the work's structure that mediates self-expression. It is shown in the variety of features and qualities of the work, thus evidencing some specific personality traits of the composer as being ingrained in the work and making up a set of self-expressive qualities.

The analyses of the selected 20th century works have shown that these features stand for topics and issues often closely knit with the emotional and highly personal aspects, or, on a different occasion, these may be stemming from some memories, interests, creative inspirations, mood, or even personality. Whilst possibilities of documenting self-expressive features of these pieces are somewhat limited, they undoubtedly exist and manifest themselves chiefly through specific structural characteristics of such pieces. Arriving at their true meaning is feasible thanks to the analysis of the music structure, id est, the form and elements of the musical work and the relations between them, performance-related determinations, the nature and dependencies between particular parts etc. while recognizing in a reasonable manner the contexts of creating a given musical work and some non-musical evidence (e.g. statements, letters), which may give strength to the assumptions on specific dependencies between the creative personality of a composer and the work itself.

Keywords: self-expression; expression; aesthetics of music; instrumental music, the 20th century music.

Tłum. Dagmara Pędrak-Pelczyk

Skrócony opis pracy doktorskiej (streszczenie)

Tytuł: *Problem autoekspresji dzieła muzycznego na przykładzie wybranych utworów muzyki instrumentalnej XX wieku*

Tematem rozprawy jest zagadnienie muzycznej autoekspresji, to jest obecności twórcy w dziele sztuki, odniesione do muzyki instrumentalnej XX wieku. Pojęcie autoekspresji, zastosowane za Mieczysławem Tomaszewskim i Krzysztofem Guczalskim, rozumiane być tu powinno jako ujawnianie się w utworze muzycznym, poprzez jego elementy zmysłowo dostrzegalne, pewnych specyficznych cech lub też treści psychicznych przynależnych osobie jego twórcy, z kolei sposób przejawiania się ekspresji w dziele sztuki nazywany jest ekspresywnością. Jest to jeden z najbardziej interesujących tematów estetyki, niejednokrotnie podejmowany z różnych perspektyw i budzący zasadnicze kontrowersje. Wśród wielu zbliżeń do tematu wciąż niewiele jest takich, które temat autoekspresji podejmują w kontekście analizy i interpretacji dzieła muzycznego. Warto zatem dokonać kolejnej rewizji tego zagadnienia, przyjąwszy podwójną perspektywę badawczą: 1) estetyczną, sięgającą do tekstów z zakresu filozofii oraz historii i teorii sztuki i 2) analityczno-interpretacyjną, włączającą do tradycyjnej analizy i interpretacji dzieła muzycznego wątki autoekspresyjne. Próbę takiej rewizji stanowi niniejsza rozprawa, której treść podzielona została na cztery części zasadnicze.

Celem pracy jest z jednej strony przedstawienie najważniejszych stanowisk dotyczących problematyki autoekspresji, sformułowanych przez autorów głównie XX-wiecznych w odniesieniu do muzyki XX wieku, z drugiej strony – weryfikacja możliwości badania obecności ekspresji twórcy w utworze muzycznym na podstawie analizy i interpretacji dzieła muzycznego oraz przy użyciu adekwatnego postępowania badawczego. Akcent pada w większej mierze na zagadnienia natury estetycznej niż na tradycyjną analizę dzieła muzycznego – wybrane przykłady dzieł muzycznych są tu rodzajem próbkowania w celu egzemplifikacji problemów związanych z zagadnieniem autoekspresji.

Część 1 – *Podmiotowość i autoekspresja* – wychodząc od analizy pojęciowej i genezy zjawiska ekspresji w muzyce porusza kwestię podmiotowości; poczynając od prac Wilhelma Diltheya omówione zostały najważniejsze, w opinii autora, teorie estetyczne (głównie XX wieku), w których pojawia się kategoria autoekspresji lub kwestia podmiotowości dzieła sztuki: Ernsta Theodora Amadeusa Hoffmanna, Eduarda Hanslicka, José Ortegi y Gasset, Susanne K. Langer, Leonarda B. Meyera, Derycka Cooke'a, Rolanda Barthesa, Theodora Wiesengrunda Adorna, Harolda Blooma, Paula Ricoeura oraz Rogera Scrutona. W części 2 – *Podmiotowość dzieła muzycznego i jego odczytywanie* – przedstawiono możliwości analizy znaczeń ekspresyjnych w muzyce XX wieku wychodząc od rozróżnienia estetycznego na osobowość podstawową i osobowość twórczą artysty oraz od koncepcji aspektów wewnętrznych i kategorii zewnętrznych Mieczysława Tomaszewskiego. Na końcu tej części postawiona zostaje hipoteza o ekspresywnym charakterze muzycznego dzieła sztuki tj.

ekspresji przejawiającej się w materiałowej warstwie tego dzieła. Dualność zjawiska autoekspresji, zaobserwowana już w referowanych w poprzedniej części koncepcjach estetycznych, została w tym miejscu podkreślona. Weryfikacja estetycznych założeń i teoretycznych poszukiwań syndromu właściwości autoekspresyjnych dzieła muzycznego nastąpiła w części 3 – *Interpretacje* – mającej charakter analityczno-interpretacyjny. Opiera się na metodzie interpretacji integralnej Tomaszewskiego i dokonana została z punktu widzenia nakreślonych w poprzednich rozdziałach problemów dotyczących autoekspresji. Podstawę badań stanowi wybór pięciu dzieł muzycznych: *Sechs Stücke* op. 6 Antona Weberna, *V Kwartet smyczkowy* Béli Bartóka, *Koncert wiolonczelowy* Witolda Lutosławskiego, *Makrokosmos I* George’a Crumba oraz *Spiegel im Spiegel* Arvo Pärta. Stosownie do dzieła dobrane zostały szczegółowe narzędzia badawcze, przy czym kluczowymi były m.in. analiza strukturalna dzieła oraz analiza narracji muzycznej z perspektywy charakteru ekspresji. Pewne rozwinięcie analizy tradycyjnej przynoszą natomiast ujęcia graficzne niektórych dzieł, zamieszczone w aneksie pracy.

Wnioski wyłonione w rozprawie i przedstawione w ostatniej, 4 części – *Wnioski i zakończenie* – pozwalają na stwierdzenie, że autoekspresja, tak w estetyce jak i w wybranych utworach XX wieku, jest integralnie sprzęgnięta z samym dziełem muzycznym. Inaczej mówiąc – to struktura utworu jest nośnikiem autoekspresji. Przejawia się ona w szeregu cech i własności utworu, które świadczą o utrwaleniu w dziele pewnych specyficznych własności osobowości twórczej kompozytora, tworzących zespół właściwości autoekspresyjnych. Analizy wybranych utworów XX wieku wykazały, że cechy te konotują tematy i zagadnienia niekiedy natury emocjonalnej i niezwykle osobistej, kiedy indziej z kolei mogą to być wspomnienia, zainteresowania, inspiracje twórcze, usposobienia czy nawet cechy charakteru. Jakkolwiek możliwości udokumentowania autoekspresyjnych cech tych utworów są ograniczone, to niezaprzeczalnie występują i przejawiają się głównie przez specyficzne cechy strukturalne tych dzieł. Dotarcie do ich sensu możliwe jest dzięki analizie struktury muzycznej tj. formy, elementów dzieła muzycznego i relacji między nimi, określeń wykonawczych, charakteru i zależności między częściami itp. przy jednocześnie roztropnym braniu pod uwagę kontekstów powstania dzieła oraz świadectw niemuzycznych (np. wypowiedzi, listów), które umocowują twierdzenia o konkretnych zależnościach między osobowością twórczą kompozytora i dziełem.

Słowa kluczowe: autoekspresja; ekspresja; estetyka muzyki; muzyka instrumentalna; muzyka XX wieku.